

Tánczos Zsolt (1929–1991)

Séra László*

Pécsi Tudományegyetem BTK Pszichológiai Doktori Iskola, Magyarország

VISSZAEMLEKEZÉS

Megjelent az interneten: 2022. augusztus 8.

© 2022 Akadémiai Kiadó, Budapest

Tánczos Zsolt eredetileg fizikusnak készülve 1947-ben felvételt nyert kémia–fizika szakosként a báró Eötvös József Collegiumba, majd 1948 elején – megelőzve a patinás intézmény „marxista tudósképzővé” alakításának (majd felszámolásának) pár hónap múlva bekövetkező időszakát – lemondott collegiumi tagságáról,¹ és pályát változtatott. A Budapesti Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán 1947 és 1953 között szerzett pszichológiatanári diplomát. 1954-től tanársegéd a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán, és ugyanebben az évben Kardos Lajos ösztöndíjas aspiránsa lesz az ELTE Lélektani Tanszékén, ahol 1957-től adjunktus, majd 1962-től az MTA Gyermeklélektani Intézet (1965-től az MTA Pszichológiai Intézet) laboratóriumának, illetve Általános és Összehasonlító Lélektani Osztályának vezetője, 1980-tól ugyanott tudományos tanácsadó.

Tánczos Zsolt első tanulmánya német nyelven, az *Acta Physiologica Hungarica* második évfolyamában jelent meg, ahol közlési intézményként – minden bizonnyal a megjelenés érdekében – a Kettesy Aladár professzor által irányított Debreceni Szemklinikai Színkutatói Laboratóriuma szerepelt (Tánczos, 1951). Ez volt a közvetlen előzménye az egész pályáját meghatározó érdeklődésének a szín- és tárgyészlelés összetett jelenségei és alaptényezői iránt. Tánczos tanulmánya készítése idején már ismerte és hivatkozta Kardos Lajos (1934/1984) munkáját, aminek szerepe lehetett abban, hogy nála jelentkezett aspirantúrára. Tánczos (1977) egy későbbi kitűnő tanulmányában² összefoglalta Kardos korai vizsgálatait és színelméletét. Matematikai megközelítéséről, vagyis a differenciálegyenletek használatáról szólva – „a szín-konstancia-kontraszt együttesnek a látómező tagolódási és fényerősségi változásfüggvényében való

* Levelező szerző. E-mail: serlasz43@gmail.com

¹ Jegyzőkönyv az Eötvös József Collegium tanári testületének 1948. február hó 3-án tartott félévnyitó értekezletéről (MDKL 54. dosszié 102/d). Lásd: az ELTE Eötvös Collegium állandó kiállításának vezető füzete és forrásait (Horváth és Kádár, 2014). Egyszer valakitől azt hallottam, hogy „kitették a fizika szakról, s amikor rákérdeztem, hogy miért, azt a választ kaptam: mert nem tapsolt együtt Rákosinak”.

² Hasonlóan alapos tanulmányt írt Ranschburg Pál kutatásairól (Tánczos, 1978).

leírására” (530) – rámutat, hogy a szerzőnek ez a pontos megközelítése előrevetíti ezen „*funkcionális rendszer lehetséges fiziológiai alapjainak bemutatását*” is. Kardos Lajos értékeléséhez kapcsolódik Tánccos Zsolt saját kutatói attitűdjét tükröző megjegyzése az 1900-as évek első harmadának „*az alak-észlelés, a kontraszt és konstancia területén kialakult magas szintű kísérleti és elméleti kutatásainak*” német nyelvű irodalmáról (Tánccos, 1977, 531).³

Az 1950-es években, a magyar pszichológia „Pavlov-álcás” rejtőzködő korszakában Tánccos Zsolt először a szenzomotoros integráció aktuálgenezisét vizsgálta G. M. Stratton híres torzító-lencsés („teleszkópos”) kísérletéből⁴ kiindulva, amelyet Kardos Lajos is elemzett *A lélektan alapproblémái és a pavlovi kutatások* című könyve XII. fejezetében (A lelki jelenség és a cselekvés dialektikus viszonya) (Kardos, 1957, 113–135). Ezekben az években megélenkül érdeklődés mutatkozott Stratton kísérletei és azok különböző változatai iránt, különösen Theodor Erismann és Ivo Kohler Innsbruck Egyetemen végzett, torzító prizmás szemüvegekhez, tükrök fönt-lent fordításaihoz, színes félszemüvegekhez hosszú ideig való alkalmazkodási és utóhatás-vizsgálatainak köszönhetően (Sachse, Bermann, Martini, Maran, Domeier és Furtner, 2017).

Tánccos Zsolt tájékozódó jellegű vizsgálatában a személy könnyen mozgatható képsőállványra szerelt egyszerű optikai berendezéssel, az állvány kézzel való mozgásával látómező-eltolódást állíthatott elő és tájékozódhatott a térben. A berendezés a képet (egyszerű geometriai ábrák) függőleges és vízszintes viszonylatban megfordító két síktükörből és egy, a távolabbi végén lencsével ellátott redukációs csőből állt. A személy mozgathatta az állványt szabadon, vagy miután már ismerte az ábrákat, mozgási feladatokat kapott, pl. emlékezetből mozogjon egyes ábrákhoz. Itt egyes személyeknél rövid idejű jobb-bal visszafordulás is előfordult, különösen a „keresztmozgásos” feladatnál, pl. egymás mellett lévő ábrák esetében a második helyről menjen vissza az első helyére. Az előkísérletben nem fordult elő az érzéklet teljes átfordulása, mint Stratton kísérleteiben. A fő kísérlet a lokalizáció és a helykonstancia kialakulási feltételeinek vizsgálatához álló és mozgó pontok rövid idejű, kinematoszkópos bemutatását alkalmazta inverz látómezőben, kézmozgással való követési, beállítási és emlékezeti feladatokkal. A helyzetben a személy áttételesen az egyik tükröt mozgathatta (1. ábra). A kimográfhengerre rögzített⁵ mozgások elemzése „koordinációs típusokat” eredményezett.

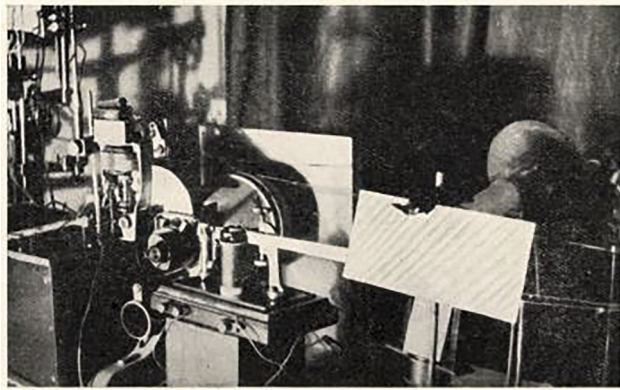
Valódi, fizikailag alá nem támasztott inverzió nem akkor fordult elő, amikor a tárgy mozgása és a személy saját mozgásával előidézett mezőeltolódás azonos irányba esett (objektív érzékelés), hanem ritkán és csak akkor, amikor a „a fényfolt követése közben egy hirtelen felbukkanó másik ingerre gyors mozgásváltást” végzett. Az eredmények arra utaltak, hogy „a helykonstancia optikus (ill. részben optikus) és proprioceptív domináns szakaszok kiegyenlítődéseként állna

³ Önmaga jól ismerhette *Karl Büchler szeparátum* gyűjteményét, amely a Bécsi Egyetemről tanítványához, Kardos Lajoshoz került a Lélektani Tanszék könyvtárába, ahol az 50-es évek elején Tánccos Zsolt és Barkóczy Ilona rendezte (Pléh, 2012, 130). Tánccos „*hihetetlen jól ismerte a '20–30-as évek német pszichológiáját, ennek a gondolkodásmódját és a Gestalt-pszichológiát is*” (Czigler, In Fülöp, 2016, 547).

⁴ 1897, Stratton amerikai pszichológus 1986-ban doktorált W. Wundtnál Lipcsében.

⁵ Az érzékelés és mozgás kölcsönhatásának vizsgálataihoz maga tervezte meg mechanikus-optikai eszközeit ritmikus, ún. „intermittens” ingerlés alkalmazásához, s egy, a test középvonalába eső reakciókar személy általi gyors mozgásának a rögzítéséhez. Tánccos tízcsatornás ingeradó és mozgásregisztráló berendezéssel az 1960-as évek elején tanulmányozta pl. a látszatmozgást, a térbeli, időbeli eltolódásokat stb. jelenségeket. Tükrös sztereoszkópot használt dichoptikusan (a két szemre külön) exponált látásélességetest és homogén maszkoló inger hatásának vizsgálatára. További példa a színlátási kutatás céljára a ritmikus ingerlésekhez McPherson monokromátorához illesztett, az intézeti műhelyben „házipilg készült” megszakitó berendezés stb. (Tánccos, 1984, 122, 42.ab ábra).

1. ábra. Tánczos Zsolt kísérleti berendezésének részlete (1958, 136a)

elő”, az objektivációt pedig ennek hiányával lehet értelmezni (Tánczos, 1958, 137–138). Az inverz látómezőhöz való alkalmazkodás a jelenben is vizsgált, egyesek szerint változatlanul rejtélyes jelenség (pl. Lillicrap, Moreno-Briseno, Diaz, Tweed és Troje, 2013; Linden, Kallenbach, Heinecke, Singer és Goebel, 1999). Alberta Gilinsky (1984) olyan, Jerzy Konorski (a II. típusú kondicionálás felfedezője) által felvetett fiziológiai megközelítéssel érvel – s maga Kohler is „szituációs utóhatásról” és „kondicionált érzékeletekről” beszélt –, amelyet megfeleltethetünk Tánczos (1957) korábbi elgondolásainak. Ezzel a kísérlettel kezdődtek a színlátás jelenségei mellett Tánczos Zsolt további érdeklődési körét képező téri lokalizáció, a mozgás-, a nagyság- és a figuraérzékelés témájában végzett kutatásai. Kísérleti és elméleti eredményeit – mindkét területen – az 1950-es évek végétől újra megjelenő *Pszichológiai tanulmányok* kötetekben, a *Magyar Pszichológiai Szemle*ben, nemzetközi konferenciákon és folyóiratokban és később megjelent összefoglaló munkájában ismertette (Tánczos, 1984).

Egyik korai kísérletében – csak néhány példát kiemelve – a szerző azt vizsgálta, hogy a rövid ideig felvillantott fényingerek téri helyének észlelését hogyan befolyásolja a velük közel egy időben, a test középvonalában fogott függőleges reakciókarrá gyakorolt, kis idői nagyságrendű mechanikai hatás (passzív mozgás). A vizuális és a proprioceptív inger 50–100 msec-on belüli hatása, illetve az ingerlési sorozathatás a mechanikai impulzussal azonos irányú látszatmozgást hozott létre. Újabb kísérletek az EEG-vel rögzített szemmozgás, a látszatmozgások és a térbeli lokalizációs eltolódások, valamint a mezőtényezők összefüggéseinek feltárását célozták. Rövid idejű (kb. 500 msec) ingerlésnél az inger konfigurációjának, téri-idői jellemzőinek, és nem a szemmozgásnak volt szerepe a hely- és mozgásérzékelés, távolságérzékelés meghatározásában. A fixációs és követési beállítódás kialakításához hosszabb bemutatási időre volt szükség. A gyors szakkádikus (ugró, célzó) szemmozgások kontraszt irányú (a mozgással ellentétes irányú lokalizációs eltolódás), a lassú követő szemmozgások asszimilációs (az elmozdulás irányába eső) eltolódást hoztak létre. A mezőtényezők működése szintén ezt az ellenétes dinamikát tükrözte (Tánczos, 1968, 1969). Egyéb kísérletekben a figurális utóhatás (W. Köhler és H. Wallach) jelenségét vizsgálták, amikor vizuális minták hosszabb időtartamig való nézése az ábrák alakjának változását és helyének látszólagos elmozdulását okozza. Az ábrák tachistoszkópos bemutatásával és a fixációs (figyelmi) pont helyének változtatásával igazolták (Jekkel Lászlóval),

hogy az utóhatás rövid idejű bemutatás esetén is mutatkozik. A téri figyelem szerepét újabb kutatások is megerősítették (pl. Yeh, Chen, De Valois és De Valois, 1996).

Tánczos Zsolt a színlátás jelenségeinek főleg az 1970-es években szentelt kitüntetett elméleti és kísérleti figyelmet, így például foglalkozott a színkeverési egyenletek értékeinek meghatározása kérdéseivel, összefoglalta a színlátás fiziológiai kutatásának eredményeit a retinától a látókéregig terjedő pályáinak szintjein, az egysejtes kutatások receptív mező szerveződési tényeit is beleértve. Érdeklődött a csap-pálcika kölcsönhatás, az ellenszínfolyamat (Hering, Hurvich és Jameson) elmélet kérdései iránt, és pszichofizikai méréseket végzett ismert színlátási jelenségekkel kapcsolatban. Ilyen jelenség például a spektrumszínnek fényintenzitásának növekedésekor, illetve csökkentésekor bekövetkező észlelt színárnyalat-változás (Bezold–Brücke-eltolódás), s értelmezése a szaggatott (flicker) fényingerlési eredmények alapján ellenszínkeltéssel és a világoshoz való alkalmazkodási rendszer együttes hatásával. Tánczos Zsoltot foglalkoztatták a „kék mechanizmus” eltérései, amikor a háttér által meghatározott sötéthez alkalmazkodott érzékenység is részt vesz a színérzékelés kialakulásában; továbbá – csak hiányosan felsorolva – a világoshoz és sötéthez alkalmazkodott rendszer együttes hatásai, a kontraszt folyamatok szerepe a színtónus kódolásában; a spektrális telítettség és a hullámhossz-megkülönböztetési mérések stb. Kutatási eredményeire átfogó magyarázatként a rendszer egyensúlyi állapotához viszonyított (antagonista) szabályozási elvet alkalmazott.

Részletesebben itt említhetjük a *szubjektív színek*, más néven Prevost–Fechner–Behnam színek több mint száz éve ismert jelenségét: forgó fekete-fehér minta (az eredeti tárcsa fele fekete, amelyhez a fehér részében rövid, fekete köríves vonalak kapcsolódnak) fúziós frekvencia alatti forgatása különböző színes gyűrűket eredményez. A jelenség ritmikus fényingerléssel is előállítható. Tánczos és Adorjáni (1965) sötéthez alkalmazkodott helyzetben páros ingerléssel, hosszabb (1000 msec) és rövidebb (5–100 msec) fényekkel a fényerő változásától függő, kontrasztmechanizmussal értelmezett színhatásokat állapítottak meg. Az eredeti forgótárcsás módszerrel előzetes világos, fehér fényhez való alkalmazkodás után az eredeti észlelt színek sorrendjének hosszabb-rövidebb idejű megfordulását is kimutatták (Karellas, Pokorny, Smith és Tánczos, 1979). A megfigyelt színátfordítási hatást napjainkban is idézik és vizsgálják. Például Rotgold és Spitzer (1997) először alkalmazva egy 4,5 Hz-es forgó Benham-tárcsának megfelelő bemutatást a számítógép képernyőjének egy fekete területén belül, amely egy nagy vetítővászon alsó részén lévő ablakban volt látható. A távolról megvilágított környező terület erősségének a növelése „vörösről” „zöldre” változtatta meg a szubjektív színt. A változást itt „valódi” színes folton mérték. A szubjektív színeket Campenhausen és Schramme (1995) fázisérzékeny laterális kölcsönhatásoknak tulajdonítják a retinán, de legújabban látókérgi korrelátumait is megállapították (Tanabe, Sakai, Morito, Kochiyama és Sadato, 2011).

Tánczos Zsolt összefoglaló munkájában (1984, 14) köszönetet mond Joel Pokorny és Vivianne Smith kutató házaspárnak „a színek téri megkülönböztető képességével vagy az időértékek alakulásával” kapcsolatos eredmények „személyes megismerési” lehetőségéért, akik hasonló kísérletekben vizsgálták a kromatikus idői feldolgozás folyamatait (Pokorny és Smith, 2020). Tánczos Zsolt valószínűleg érdeklődne a *színes Mach-sávok* kérdése iránt, amelyről szintén írt, s talán olyan újabb színillúziók iránt is, mint a neonszínek szétterjedése (fehér háttéren fekete vonalak metszéspontjában a fekete vonalszakaszok azonosan rövid és színes vonalakkal való átszínezése köralakban szétszóródó színek látványát kelti). A kontraszt- és az asszimilációkutatás klasszikus eredményeinek, s a színészlelés új jelenségeinek áttekintése kapcsán Lothar Spillmann (1997) a Gestalt újjászületéséről, a fenomenológia és az idegtudomány összefonódása kapcsán

pedig „Gestalt pszichofizikáról” beszél. A hazai vonatkozásokhoz pl. lásd Kovács (1996), Geier, Séra és Bernáth (2004), Geier, Bernáth, Hudák és Séra (2008).

Tánczos Zsolt a Magyar Színbizottság és a Nemzetközi Szintársaság tagjaként (AIC, *International Colour Association*) számos nemzetközi konferencián (Budapest: *Szindinamika* '76; *Colour Dynamics* '82; New York: *AIC Color* 77; Monte Carlo: *Mondial Couleure* '85, (lásd pl. Tánczos, 1985), stb.) vett részt. Nemcsics Antal festőművész, műegyetemi tanár (a Coloroid színrendszer kidolgozója) meghívására tartott szemináriumait ma is felidézük építész tanítványai.⁶

Meg kell említenünk, hogy Tánczos Zsolt részt vett az 1971-ben bevezetett új pszichológusképzés tantervének kidolgozásában. *A megismerés szemléletes formái* (Tánczos, 1976) című jegyzetével támogatta az oktatást, amelynek kezdetben előadója is volt. Szakdolgozóknak, doktori kutatásaitak végzőknek segített. Aspiránsa volt Vitányi Iván (1925–2021) színérzékelés és Illyés Sándor (1934–2001) akaratlagos mozgásszervezés témákban. *A látásérzéketi minőségek működési alapjai* című akadémiai doktori disszertációját 1975-ben nyújtotta be (Tánczos, 1975), melynek megvédésére csak 1978-ban kapott lehetőséget. Mivel aspiránsai korábban megkapták kandidátusi fokozatukat, Tánczos Zsolt joggal gondolhatta annak akadályozását.⁷

Tánczos Zsoltról nem találtam nekrológot, kutatásairól való ismertetést pár mondatos pszichológiai történeti értékelésén kívül (Pléh, 2011; Czigler in Fülöp, 2016; Séra és Kakas, 1991). A gyógypedagógus, pszichológus és költő pályatárs, Gyurkovics Tibor (1931–2008) egyik lírai szövegében és versben szépen emlékezik meg róla (Gyurkovics, 2015):

Tánczos Zsolt pszichológus maga is tán sch-ás volt, de kíméletlen pontossággal kutatta a látásmaradványosokat, hogy szisztematikus fényingerekkel fejlessze a gyerekek feltételes reflexeinek kiépítését, a Gizella út sarkán volt az intézet, később kikönyökölt az ablakokon és hallgatták a villamosok csilingelését, a hetes járat járt arra. Tavasz is volt. Zsolt aztán eltűnt a ködben, a tihanyi pap fia volt, mogorva, édes, morgó ember – az egyetemi hallgatók egy szót sem értettek az előadásaiból, de nagyszámú nemzetközi pszichológiai folyóirat közölte tanuláslélektani kísérleteinek különös eredményeit. Göndörös, fekete haja a homlokába hullott, alsó ajka kissé előretolva, megfontolva és cuppogva, de nagyon kedvesen beszélt.

Vakjaim

Szegény szegény kis vakjaim

szíveteket már lakta kín

ne nézzetek az ablakon

lássatok át a falakon

kik sírtok a téli sarkain

nesztek – itt van egy mandarin!

⁶ Lásd: <https://pmtt.hu/2017/07/01/urmos-peter-koszontese-nemcsics-antal-90-szuletesnapjan/>.

⁷ Ezt az érzést magam is átéltem az 1977-ben elkészült *Bevezetés a látás pszichológiájába* című, Tánczos Zsolt tematikájához igazodó jegyzetem kiadásával kapcsolatban. A halogatott, s negatív lektori vélemény után átdolgozását nem vállalhattam, így kéziratban maradt. A hallgatók segítségével készült (208 o. + ábrák), stencilezett (szamizdat) változatát többen elkérték; az oktatásban is felhasználták (vö. Révész, 2001).

IRODALOM

- Campenhausen, V. C., & Schramme, J. (1995). 100 years of Benham's top in colour science. *Perception, 24*, 695–717.
- Fülöp, M. (2016). Interjú a 70 éves Czigler Istvánnal. *Magyar Pszichológiai Szemle, 71*(3/7), 541–558.
- Geier, J., Bernáth, L., Hudák, M., & Séra, L. (2008). Staughtness as the main factor of the Hermann grid illusion. *Perception, 37*, 651–665.
- Geier, J., Séra, L., & Bernáth, L. (2004). Stopping the Hermann grid illusion by simple sine distortion. *Perception, 33* (ECP Abstract Suppl.), 53.
- Gilinsky, A. S. (1984). Through the Looking Glass and what Ivo Kohler found there: Contours, colors, and situational aftereffects. In L. Spillmann, & B. R. Wooten (Eds.), *Sensory experience, adaptation, and perception – Festschrift for Ivo Kohler* (pp. 3–22). Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gyurkovics, T. (2015). [Tánczos Zsolt pszichológus...]. In *Versek*. Petőfi Irodalmi Múzeum – Digitális Akadémia. https://reader.dia.hu/document/Gyurkovics_Tibor_Versek-15717.
- Horváth, L., & Kádár, Gy. (Eds.), (2014). *A Báró Eötvös József Collegium hivatástörténete 1895–1950. Vezető és forrásgyűjtemény az állandó kiállításhoz* (Garai Imre könyve alapján) (pp. 26–28). Budapest: ELTE Eötvös József Collegium.
- Kardos, L. (1934/1984). *Tárgy és árnyék*. Budapest: Akadémiai.
- Kardos, L. (1957). *A lélektan alapproblémái és a pavlovi kutatások*. Budapest: Akadémiai.
- Karvellas, P. C., Pokorny, J., Smith, V. C., & Tánczos, Zs. (1979). Hue reversal in the Fechner – Benham color effect following white light adaptation. *Visual Research, 19*, 1277–1279.
- Kovács, I. (1996). Gestalten today: Early processing of visual contours and surface. *Behavioral Brain Science, 82*(1), 1–11.
- Lillicrap, T. P., Moreno-Briseno, R., Diaz, R., Tweed, D. B., & Troje, N. F. (2013). Adapting to inversion of the visual field: A new twist on an old problem. *Experimental Brain Research, 228*(3), 327–339.
- Linden, D. E., Kallenbach, U., Heinecke, A., Singer, W., & Goebel, R. (1999). The myth of upright vision. A psychophysical and functional imaging study of adaptation to inverting spectacles. *Perception, 28*(4), 469–481.
- Pléh, Cs. (2011). A magyar kísérleti pszichológia fejlődési íve 1950–2010 között. *Magyar Pszichológiai Szemle, 66*(4), 669–693.
- Pléh, Cs. (2012). The impact of Karl Bühler on Hungarian psychology and linguistics. *Magyar Filozófiai Szemle, 62*(4), 119–151.
- Pokorny, J., & Smith, V. (2020). Fifty years exploring the visual system. *Annual Review of Visual Science, 6*, 1–23. <http://doi.org/10.1146/annurev-vision-121219>.
- Révész, Gy. (2001). Érzékelés, észlelés. In L. Bernáth & Gy. Révész (Eds.), *A pszichológia alapjai* (pp. 77–95). Budapest: Tertia.
- Rotgold, G. I., & Spitzer, H. (1997). Role of remote adaptation in perceived subjective color. *Journal of Optical Society of America, 14*(6), 1223–1230.
- Sachse, P., Beermann, U., Martini, M., Maran, T., Domeier, M., & Furtner, M. R. (2017). „The world in upside down” – the Innsbruck goggle experiments of Theodor Erismann (1883–1961) and Ivo Kohler (1915–1985). *Cortex, 92*, 222–232.
- Séra, L. B., & Kakas, G. (1991). Gustav Theodor Fechner fogadtatása és a pszichofizika története Magyarországon. *Pszichológia, 11*(4), 591–609.

- Spillmann, L. (1997). Colour in a large perspective: The rebirth of Gestaltpsychology. *Perception*, 26, 1341–1352.
- Tanabe, H. C., Sakai, T., Morito, Y., Kochiyama, T., & Sadato, N. (2011). Neural correlates and affective connectivity of subjective colors during the Behnam's top illusion: A functional MRI study. *Cerebral Cortex*, 21, 124–153.
- Tánczos, Zs. (1951). Die Farbenqualität im Spiegel der Superpositionformel und als Function das Heiliegkeitsgradienten. *Acta Physiologica Hungarica*, 2, 293–309. https://adt.arcanum.com/hu/view/MTA_ActaPhysiologica_02/.
- Tánczos, Zs. (1957). *Az optomotoros időleges idegkapcsolatrendszer kialakulásának mechanizmusa és szerepe a megismerési folyamatokban.* (Disszertáció).
- Tánczos, Zs. (1958). A szenzomotoros koordináció inverz látómezőben. *MTA Pszichológiai Tanulmányok I.*, 133–140.
- Tánczos, Zs. (1968). Über die Zeitkonstanten der optischen Wahrnehmung. *Studia Psychologica*, 10, 110–123.
- Tánczos, Zs. (1969). On the relationship between spatial localisation and eye movement. *Acta Psychologica*, 12, 45–50.
- Tánczos, Zs. (1975). *A látásérzéketi minőségek működési alapjai.* (Disszertáció).
- Tánczos, Zs. (Ed.), (1976). *A megismerés szemléletes formái.* Budapest: Tankönyvkiadó.
- Tánczos, Zs. (1977). Kardos Lajos munkássága a szinkonstancia területén. Eredményeinek jelentősége a pszichológiai elméletalkotásban. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 34, 517–535.
- Tánczos, Zs. (1978). Ranschburg munkásságának általános pszichológiai jelentősége. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 36, 609–619.
- Tánczos, Zs. (1984). *A látás alapfolyamatai. A fiziológiai és pszichológiai optika néhány kérdése.* Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Tánczos, Zs. (1985). Interaction of cones and rods in determination of the color hues and the opponent color induction. Abstract. In *Mondial Couleure '85* (p. 16–22 jui). Monte Carlo.
- Tánczos, Zs., & Adorjáni, Cs. (1965). Az ingerlés idői és intenzitás tényezőinek szerepe színeffektusok (szubjektív színek) létrehozásában. *MTA Pszichológiai Tanulmányok*, 10, 85–93.
- Yeh, S.-L., Chen, I. P., De Valois, K. K., & De Valois, R. L. (1996). Figural aftereffects and spatial attention. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 22(2), 446–460.

